

В. І. Раманенкава, аспірант.
Навуковы кіраўнік – Л. А. Густова-Рунцо,
кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт

ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ РЭЛІГІЙНАГА ФАЛЬКЛОРУ Ў МУЗЫЧНАЙ ПРАКТЫЦЫ РЫМСКА-КАТАЛІЦКАЙ ЦАРКВЫ Ў БЕЛАРУСІ

Цэльнасць і адзінства народнага светаўспрымання спарадзілі адзінства музычна-стылістычных асаблівасцей царкоўнага і народнага спеву.

Музычная традыцыя Рымска-каталіцкай царквы мае дзве галіны існавання: літургічную і нелітургічную. Безумоўна, гэтыя два віды музычнай практыкі маюць глыбокія ўзаемасувязі. Наша ўвага засяроджана на нелітургічнай музычнай традыцыі. Тэрмін *нелітургічная музыка* ахоплівае абшар спеваў з рэлігійнымі тэкстамі, якія функцыянуюць па-за літургічнай абраднасцю, у канкрэтных сітуацыях царкоўнага каляндара (песні перыяду Адвэнту¹, калядкі, песні на Вялікі пост). Частка такога матэрыялу мае непасрэдную сувязь з абрадамі (пахавальныя песні). Асноўнымі крытэрыямі адрознення літургічных песень ад нелітургічных з'яўляюцца тэкст, мелодыка, спосаб і кантэкст выканання. Бытавая рэлігійная музыка – гэта спроба набліжэння да Бога праз абстракцыю, пачуцці, эмоцыі чалавека.

Па сваёй сутнасці любое выкананне рэлігійнага фальклору можна назваць інтэрпрэтацыяй². Агульнавядома, што аўтэнтычны

¹ У каталіцкай царкве *адвэнт* распачынае новы год літургічны. Слова *adventus* паходзіць ад *advenire* 'прышэсце' (гр. *Epiphania, parousia*). Адвэнт – час чакання Нараджэння Хрыстова [5].

² *Інтэрпрэтацыя* (лац. *interpretatio* 'тлумачэнне') – працэс гукавой рэалізацыі нотнага тэксту. Інтэрпрэтацыя залежыць ад эстэтычных прынцыпаў школы ці кірунку, да якога належыць выканаўца, ад яго індывідуальных асаблівасцей і ідэйна-мастацкай задумкі. Інтэрпрэтацыя мае на ўвазе індывідуальны падыход да дадзенага твора [4].

фальклор існуе толькі ў жывым бытаванні. Яго выкарыстанне ў іншых галінах культуры атрымала ў навуцы тэрмін *фалькларызм* [2].

Даследуючы працэсы і метады ўзнаўлення фальклору, А. М. Аляхновіч вылучае па ступені складанасці іх асваення сем тыпаў фалькларызму: традыцыйны фальклор, другасны, апрацаваны, аўтарскія творы, творы асобных калектываў, якія прайшлі праз працэс фалькларызацыі, стылізаваны фальклор, рэстаўраваны, рэканструяваны [1]. Усе пералічаныя пазіцыі можна ўжываць адносна інтэрпрэтацыі і сучаснага выканання рэлігійных народна-бытавых песень.

Сінтэз культурна-стылявых пластоў старажытна-беларускай музычна песеннай культуры адлюстроўваў інтанацыйна-гістарычную вобразнасць той эпохі, у якой ствараліся яе мастацкія ўзоры. Безумоўна, асаблівасці старажытна-беларускага выканальніцтва вызначаліся інтанацыйным фонам эпохі, які складаўся з музычна-фанетычных асаблівасцей, што адносіліся да розных тыпаў культур.

На беларускую музычную практыку рымска-каталіцкай традыцыі вялікі ўплыў аказала польская культура, якая пачала пранікаць на нашыя землі адразу з прыходам у Беларусь каталіцкага хрысціянства. У беларускіх каталіцкіх храмах шырока выкарыстоўваліся польскія музычныя зборнікі, напрыклад «*Kantyczka czyli Pieśni nabożne*» (1885), «*Cantus ecclesiastici*» (1911), «*Cantionale ecclesiasticum Romano-catholicicum*» (1862), у іх друкаваліся ноты і тэксты літургічных і рэлігійных песень, а таксама даваліся невялікія каментарыі да свят. Прысутнасць у такіх зборніках рэлігійных песень сведчыць аб існаванні простых бытавых песень у рэлігійнай практыцы насельніцтва. Хрысціянства прымала пад сваю апеку бытавую музычную спадчыну.

Падчас даследвання было праведзена апытванне людзей рознага ўзросту і пражываючых у розных мясцовасцях. Аказалася што месца жыхарства адыгрывае вельмі важную ролю ў фарміраванні рэлігійнага рэпертуару. У тых месцах, дзе касцёлы не зачыняліся на працягу ўсёй гісторыі, музычная спадчына значна багацейшая і больш індывідуалізаваная, чым тая музычная творчасць, дзе цэрквы на нейкі перыяд зачыняліся. Са слоў жыхаркі в. Ваўкалата Докшыцкага раёна Віцебскай вобласці Ганны Антонаўны Шылько (1923 г. н.), шмат песень прыдумвалі самі жыхары вёскі для той ці іншай падзеі з жыцця парафіі. Гэтыя песні нельга назваць літургічнымі таму, што тэксты пісаліся не па царкоўных канонах, а проста былі скіраваныя да рэлігійных падзей. Такія песні смела можна назваць рэлігійнай фальклорнай музыкай.

На шчыльнае ўзаемадзеянне прафесійнага царкоўнага і беларускага народна-спеўнага мастацтва ўказваюць агульныя жанравыя асаблівасці, сродкі выразнасці, стылі спеваў. Л. А. Густова ў сваіх працах параўноўвае гэтыя дзве галіны мастацкай творчасці і вылучае адзінства выканальніцтва: сінтэз слова і напеву; роднасць у галіне ладава-меладычнай прыроды народнай і царкоўнай спеўнай культуры; агульны прынцып папеўкі ў якасці асновы і музычнай структуры літургічных напеваў і раннетрадыцыйных беларускіх песень аднаго абраду; агульны прынцып творчасці па мадэлі з пэўнай імправізацыйнасцю; роднасць рытмаметрычнай пабудовы; агульная выканальніцкая імправізацыйна-рытмічная манера раннетрадыцыйнай народнай творчасці; аднолькавыя стылявыя асаблівасці выканання старажытных літургічных спеваў і ранніх беларускіх народных песень; агульная манера ўзяцця дыхання пры спевах; агульныя прынцыпы развіцця шматгалосся і яго стылістычныя асаблівасці; агласоўка зычных у старажытнейшых пластах беларускага абрадавага фальклору і старажытных богаслужбовых песнапеннях [3].

У рымска-каталіцкім асяродку ў Беларусі спяваецца вялікая колькасць рэлігійнага фальклору. Прычым рэлігійныя песні спяваюцца не толькі па-за літургіяй, але і падчас набажэнстваў. Найбольш шырока выкарыстоўваюцца прыхажанамі (без удзелу арганіста альбо кантара) песні, прымеркаваныя да вялікіх гадавых свят царкоўнага календара. Нездарма ў працы прыведзена ўдакладненне наконт таго, што прыхажане спяваюць без арганіста. Арганіст амаль заўсёды прытрымліваецца музычных царкоўных канонаў і ў літургіцы рэдка можна сустрэць выкананне рэлігійных песень. Але ў невялікіх вясковых парафіях не заўсёды ёсць арганіст, альбо ён іграе толькі на святы. У тых выпадках людзі самі спяваюць. І спяваюць тое, што даўней спявалі іх бабулі і прабабулі – не што іншае, як тыя самыя песні рэлігійныя.

У Беларусі часцей за ўсё распаўсюджаны польскія песні, перакладзеныя на беларускую мову, альбо не перакладзеныя, але ў выкананні на нашых тэрыторыях атрымаўшыя іншы музычны і паэтычны выгляд. Адна і тая ж песня можа мець дзясяткі варыянтаў выканання. Кожны рэгіён інтэрпрэтуе той ці іншы твор так, як зручна для выканання ў дадзенай мясцовасці.

Рэдка можна сустрэць, каб у розных парафіях, нават суседніх, спявалі аднолькавую мелодыю аднаго і таго ж твору. Вусная традыцыя існавання мае шырокую варыятыўнасць. Розніца выяўляецца не толькі ў меладычным складзе, але і ў моўным. Кожны рэгіён Беларусі мае свой так званы акцэнт, які, безумоўна, адлюстроўваецца ў рэлігійных песнях. Немалаважным фактарам варыятыўнасці рэлігійнага фальклору з'яўляецца «спеўная тэсітура мясцовасці», у якой выконваецца твор. На усходзе краіны значна ніжэйшая тэсітура, у выніку чаго мы маем спрашчэнне арыгінальнай мелодыі альбо ўвогуле змяненне некаторых гукаў.

У XX ст. даследчыкі рэлігійнай музыкі пачынаюць выдаваць вялікую колькасць спеўных зборнікаў і вылучаць у іх асобнае месца

для рэлігійных песень («Śpiewnik kościelny» ks. J. Siedleckiego, «Śpiewnik kościelny» ks. W. Gieburowskiego, 1919, «Śpiewnik kościelny dla diecezji chełmińskiej» ks. J. Wiśniewskiego, 1928). Гэтыя зборнікі выкарыстоўваюцца Рымска-каталіцкай царквой па сённяшні дзень.

Такім чынам, рэлігійная бытавая музыка – вельмі багатая жанравая адзінка з велізарнай інтэрпрэтатаўнасцю. Вывучэннем такой з’явы, як нелітургічная музыка, займаецца вялікая колькасць даследчыкаў. Рэлігійная песня Рымска-каталіцкай царквы на Беларусі мае глыбокія карані, актыўна існуе і развіваецца.

1. *Аляхновіч, А. М.* Тыпы фалькларызму ў мастацкай творчасці / А. М. Аляхновіч // *Культура. Наўка. Творчасць* : матэрыялы *Международ. науч.-практ. конф.*, 20–23 апр. 2010 г. – Мінск : Беларус. гос. акад. іскусств, 2011. – С. 357–360.

2. *Восто́чнославя́нский фольклор* : сло́варь на́учной и наро́дной терминологии / под ред. В. Е. Гусева, В. М. Гацак ; отв. ред. К. П. Кабашников. – Мінск : Наўка і тэхніка, 1993. – 478 с.

3. *Густова, Л. А.* Беларуская народно-песенная і рэлігійная культура: історыко-камунікатывны аспект : По матэрыялам экспедыцый Гродненшчыны і Беласточчыны / Л. А. Густова // *Палявая фалькларыстыка і этналогія даследвання лакальных культур Беларусі*. – Мінск : БДУКМ. – 2008. – С. 126–131.

4. *Энциклопедический музыкальный словарь* / под ред. К. А. Жабинского. – РостовН/Д : Феникс, 1998 – 512 с.

5. *Krakowiak, Cz.* Advent w liturgii Kościoła i pobożności ludowej / Ks. Cz. Krakowiak. – Sandomiesz : Wydawnictwo Diecezjalne, 2006. – 111 s.